

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Pirskanen, Henna; Kataja, Kati; Simonen, Jenni; Holmila, Marja; Tigerstedt, Christoffer

Title: Vanhempien ihanteet ja käytännöt alkoholikasvattajina

Year: 2016

Version:

Please cite the original version:

Pirskanen, H., Kataja, K., Simonen, J., Holmila, M., & Tigerstedt, C. (2016). Vanhempien ihanteet ja käytännöt alkoholikasvattajina. In M. Holmila, K. Raitasalo, & C. Tigerstedt (Eds.), *Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot : vanhemmat, lapset ja alkoholi* (pp. 14-31). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti (terveyden ja hyvinvoinnin laitos), 25. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-738-1>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Vanhempien ihanteet ja käytännöt alkoholikasvattajina

*Henna Pirskanen, Kati Kataja, Jenni Simonen,
Marja Holmila & Christoffer Tigerstedt*

Tässä luvussa tarkastelemme teini-ikäisten lasten vanhempien näkemyksiä alkoholikasvatuksesta. Alkoholikasvatuksen näemme osana laajempaa perheissä tapahtuvan kasvatuksen kokonaisuutta. Siksi luotaamme myös perhekuulttuuria ja vanhempien näkemyksiä kasvatuksesta yleisemmin. Alkoholikasvatuksen ymmärrämme koostuvan erilaisista osa-alueista, kuten keskustelu alkoholista lapsen kanssa, vanhemman omasta alkoholinkäytön esimerkistä sekä vanhempien suhtautumisesta nuorten alkoholin maistamiseen ja alkoholin juomiseen.

Alkoholi on ristiriitainen ja kasvatuksellisesti hankala teema. Vanhemmat voivat kokea alkoholista puhumisen nuorille haastavana ja ihmeellällä, missä sävyssä ja missä tilanteissa alkoholin ylipäänsä ottaisi teini-ikäisen kanssa puheeksi. Vanhempien alkoholikasvatukseen sisältyy sekä tavoitteita ja ihanteita että arjessa toteutuvia käytäntöjä. Kyse ei ole vain nuoren neuvomisesta ja valmistamisesta. Vanhempia voi mietityttää, miten kauan nuoren alkoholinkäyttöä voi lykätä, miten suhtautua nuoren mielenkiintoon maistaa alkoholia ja miten toimia jos nuori tulee humalassa kotiin. He voivat joutua kysymään itseltään, kohtaavatko heidän asettamansa periaatteelliset ihanteet ja arjessa toteuttamansa käytännöt. Alkoholinkäyttö sävyttää nykyään useimpien aikuisten elämää. Nuoret kasvavat siis pääosin alkoholimyönteiseen mutta toisaalta alkoholiin jännitteisesti suhtautuvaan kulttuuriin. Tiedämme kuitenkin, että nuorten alkoholikulttuurissa on tapahtunut muutoksia: Suomessa alaikäisten nuorten alkoholinkäyttö on vähentynyt 1990-luvun lopusta lähtien. (1)

Toistaiseksi on vain vähän tutkimustietoa siitä, mitä näkemyksiä vanhemmilla on perheensisäisestä kasvatuksesta (2–5). Suomessa vanhempien asenteista ja alkoholikasvatuksesta on saatu tietoa ennen kaikkea Lapsiperhekyselyistä (6). Lisäksi esimerkiksi Jenni Helenius (7) on selvittänyt, mitä alkoholiaiheisten vanhempainiltojen ohjaajat kertovat vanhempien alkoholikasvatuksesta. Kansainvälisessä tutkimuksessa puolestaan on pohdittu esimerkiksi vanhemmuuden ja kasvatuksen yhteyksiä nuorten alkoholinkäyttöön, mukaan lukien vanhempien alkoholiin liittyviä asenteita, sääntöjä ja kasvatustyyliä. Tutkimustulokset antavat osittain ristiriitaisia vastauksia esimerkiksi siihen, miten erilaiset kasvatuskäytännöt ja vanhemmuustyyli ovat yhteydessä nuorten juomisen riskeihin. (2, 8–11.)

Tätä taustaa vasten kysymme, miten vanhemmat kuvaavat yleisiä kasvatuskäytäntöjään ja noudattaako vanhempien alkoholikasvatus näitä käytäntöjä. Jos alkoholikasvatuksella on omia sääntöjä, niin miksi näin on? Tarkastelemme alkoholia osana perhekulttuuria sen sijaan, että näkisimme sen muusta kasvatuksesta erillisenä aihepiirinä. Artikkelin perustuu teini-ikäisten lasten vanhempien (N = 74) haastatteluaineistoon, jonka keräsimme Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen projektissa ”Sata lasissa – varttuminen suomalaisessa alkoholikulttuurissa” (2014–2016) (tarkempi aineistokuvaus liitteessä 1).

Perheiden tasavertaisuus ja perheen merkityksen kasvu

Koska tarkastelemme perheen kasvatuskäytäntöjä, luomme aluksi lyhyen katsauksen siihen, millaisia merkityksiä perheeseen nykyään liitetään. Perheessä on viime vuosikymmeninä nähty tapahtuneen merkittäviä muutoksia länsimaisissa yhteiskunnissa. Kasvatukselliset säännöt eivät enää kulkeudu vain ylhäältä alaspäin vanhemmilta lapsille vaan perhe- ja ihmissuhteet ovat muuttuneet aiempaa tasavertaisemmiksi (4, 12–15). Avoimissa ja demokraattisissa vanhempi-lapsisuhteissa yhteiset säännöt ja keskinäinen kunnioitus neuvotellaan vanhempien ja lasten kesken. Tällaisessa perhekulttuurissa perheenjäsenten väliset tunnesuhteet korostuvat.

Yhteiskunnallisesti ja historiallisesti voidaan myös hahmottaa kehityskulku, jossa perheen merkitys vuorotellen vahvistuu ja heikkenee. Perheen merkityksen vahvistumista ja perhemyönteisyyttä voidaan nimittää uusfamilismiksi. (16–18.) Suomalaisessa yhteiskunnassa oli vuosituhatteen vaihteessa havaittavissa erityinen, ensin julkisessa keskustelussa tapahtunut käänne perheen merkityksessä. Se sai aikaiseksi muutoksia myös perheiden asenteissa ja käytännöissä. Kyse ei kuitenkaan ole perinteisten perhearvojen ja perhe- ja sukupuoliroolien paluusta, vaan nyky-

yhteiskunnan arvojen mukaisesta perheen merkityksen kasvusta ja sen korostuksesta. (16, 17.)

Lisäksi on painotettu, että erilaiset perhekulttuuriin kuuluvat tavat ja rituaalit, joita ovat mm. perheen yhteiset ateriat, juhlien vietto ja yhteiset käytännöt perheiden arjessa, voivat vaikuttaa perhesuhteiden laatuun ja hitsata perhettä yhteen. Arjen käytännöillä, kuten keskusteluilla ja yhteisellä ajanvietolla, on merkitystä vanhempi-lapsisuhteiden toimivuudelle ja lämpimyydelle. Tämä on tärkeä huomio myös alkoholikasvatuksen näkökulmasta. (3, 4, 19, 20.)

Alkoholinkäyttö osana perheiden käytäntöjä ja kasvatusta on kuitenkin ollut omalakinen alueensa suomalaisessa kulttuurissa, jossa alkoholikasvatusta on arasteltu ja vältelty perhedynaamisena asiana. Tässä perhedynamiikassa suomalaisessa perheessä on viime vuosikymmeninä tapahtunut kolme suurta muutosta, jotka kytkeytyvät perheenjäsenten lisääntyvään tasavertaisuuteen. Ensinnä, naisten alkoholinkäytön yleistyminen on tuonut alkoholin vahvemmin osaksi kotien arkea. Toiseksi, isien rooli on muuttunut, minkä seurauksena isät ovat enemmän läsnä perheen arkisten asioiden järjestelyissä. Kolmanneksi, lasten asema on muuttunut niin perheissä kuin yhteiskunnallisesti. Tämän myötä lapsia kuunnellaan aiempaa enemmän ja heillä on runsaammin oikeuksia. (21–23.) Oletamme, että nämä murrokset ovat vaikuttaneet myös perheiden sisäiseen alkoholikeskusteluun ja -kasvatukseen.

Mitä vanhemmat ajattelevat kasvatuksesta perheissä?

Tutkimuksessamme vanhemmat korostivat keskustelevuutta ja neuvottelevuutta yleisenä kasvatusihanteenaan: he keskustelevat ja tekevät päätöksiä yhdessä teini-ikäisten lastensa kanssa. Perheissä pyrittiin avoimeen puheeseen.

Varpu: [K]yllä Kristiinan ääni on aina otettu huomioon, kyllä. Et Kristiina [...] on aina saanu sanoa mielipiteensä. [...]E]t sen kanssa on aina keskusteltu. [...]Se ei oo enää semmosta niin autoritääristä tää vanhempien asema, mitä se on ehkä ollut aikaisemmin. (Y59)

Marjo: Kyllä säännöt on vähän tilannekohtasia: miten on treenejä, miten on kokeita, [...]Ehkä viimenen raja [kotiintulolle]on, mutta välillä tullaan aikasemmin ja se ymmärretään, miks tullaan aikasemmin, jos pitää levätä tai läksyjä lukee. Ja sitten kun ei tarvi, niin voi vähä venyttää sieltä toisesta päästä [...] Mut et ymmärtää, että semmonen ehdottomuus, jossa ei oo järkee.

[..]

Piia: Ja varmaan se lapsi kapinoi vähemmän, kun hän saa olla mukana siinä päätöksenteossa ja neuvottelussa. Et vaikka se aikuinen onkin [se], joka sanoo sen viimeisen sanan, mutta että lapsi kokee että häntäkin on kuultu. [..K]oska onhan se lapsikin osa sitä perhettä, niin kyl mun mielestä hänellä on ihan sananvalta siinä missä muillakin.
(R12)

Vanhempien kasvatuskäytännöissä näkyi pyrkimys perheenjäsenten tasavertaisuuteen, josta on käytetty myös nimitystä perheiden demokratisoitumiskehitys (12, 24). Vanhempien ja lasten väliset suhteet eivät olleet jyrkän hierarkkisia. Vanhemmat voivat olla keskustelukumppaneita tai uskottuja, mikä vähentää aikuisten ja lasten välistä vastakkainasettelua. (13, 25.) Toisaalta neuvottelevuus ei ulottunut aivan kaikkeen, vaan vanhemmat korostivat vastuun ja viimesijaisen auktoriteetin olevan heillä, eikä niitä haluttu luovuttaa nuorille.

Lisäksi vanhemmat nostivat esiin, että nuorilla on sääntöjä, jotka on saatettu laatia yhdessä vanhempien kanssa. He halusivat, että nuorilla on tietyt turvallisuutta luovat rajat ja raamit, joissa kuitenkin oli joustovaraa. Kotiintuloajat, kotitöiden teko, nukkumaanmenoajat sekä pelaamisen ja kännykän käytön rajoittaminen olivat esimerkkejä tällaisista säännöistä. Vanhempien haastatteluissa oli myös joitain mainintoja toisaalta tiukasta ja toisaalta vapaasta kasvatuksesta, mutta pääsääntöisesti aineistomme vanhempien puheessa ei ollut viittauksia siihen, että he olisivat nähneet olevansa esimerkiksi ”kaverivanhempia” lapsilleen. Kaverivanhemmallatarkoitamme vanhempaa, joka haluaa ensisijaisesti olla lapsensa ystävänä, eikä esimerkiksi asettaa vanhemman roolissa rajoja. Aineistomme vanhemmat pitäytyivät kasvattajan roolissa, eikä tämä ollut ristiriidassa keskustelevuuden ja neuvottelevuuden kanssa. Vanhempien kasvatustyyli näyttäytyi ennen kaikkea auktoritatiivisena, lasta kunnioittavana (26). Heidän kertomansa asiat kasvatuksen neuvottelevuudesta viittaavat siihen, että perheessä on suhteellisen yksiselitteistä toteuttaa perheenjäsenten tasavertaisuuden ajatusta ainakin silloin, kun on kyse sellaisesta kasvatuksesta ja keskustelusta, jotka eivät sisällä moraalisesti latautuneita tai kasvatuksellisesti erityisen pulmallisia aiheita.

Toinen keskeinen kasvatuksen ja perhe-elämän ulottuvuus haastattelemiemme vanhempien perheiden arjessa oli tunnesuhde ja läheisyys lapsen kanssa. Tästä aiheesta vanhemmat puhuivat paljon. Perheissä pyrittiin näyttämään välittämistä ja sitä, että lapsia rakastetaan. Vanhemmat kertoivat halaavansa teini-ikäisiä lapsiaan ja pyrkivänsä säilyttämään läheisyyden heihin.

Maija: Niin hän tulee siihen,[...] et kyllä päätä saa silittää ja vähä ollaan lähekkäin. Ja semmosta. Ja välillä hän hakeekin semmosta, et oikeen tulee siihen olkkariin, vaik onkin sit tabletilla, siinä pelaa, mut haluaa semmosta läsnäoloa. (Y56)

Merja: Ja mä jo ihan kun poika oli semmonen vauva, mä aattelin, et kun se tulee teini-ikään ja äiti ei saa halata, ni mä oon koukuttanu sen hierontaan. Et se kuitenkin haluaa, nyt saa koskee sillä hieronnalla ja se jatkuu edelleen ainakin. Ja kyllä edelleen saan halatakin, että monesti just menee sitten toisin päin, että poika tulee halaamaan, kun äiti on kiukkunen. Yritin jo silloin ottaa varman päälle, et kun tulee tää kohta, et sitä hellyyttä pääsee näyttää ainakin jollain tavalla. Sit ten kontaktilla. (R12)

Osa haastattelemistamme vanhemmista miettivät siis tietoisesti keinoja, joilla he saisivat säilytettyä hellyydenosoitukset lasten kasvaessaan. Vastaavasti nuoret voivat hakea läheisyyttä ja välittämisen osoituksia vanhemmilta. Vaikka teini-ikä on kulttuurissamme käsitetty vanhemmista irtaantumisen ajaksi, teini-ikäinen nuori voi tasapainotella onnistuneesti irtaantumisen ja perhesuhteiden läheisyyden säilyttämisen välillä. Osa haastattelemistamme vanhemmista oli kokenut päihdeongelmia, ja heidän haastattelujensa erityispiirteitä oli se, etteivät he voineet päihdehistoriansa vuoksi pitää vanhempi-lapsisuhdetta itsestäänselvyytenä. Siksi tunteista puhuminen ja vanhemmuuden pohtiminen saattoivat rai-tistumisen jälkeen korostua näillä vanhemmilla.

Haastatteluissa näkyi, että perheille on ominaista lapsikeskeinen vanhemmuus, jossa vanhempien ja lasten välinen etäisyys, myös tunne-etäisyys, on pieni (4). Sen myötä rakkauden osoittaminen ja perheenjäsenistä välittäminen korostuivat (27): *”Se oli jotenkin niin luonnollista ja help-poo se rakkauden osoittaminen ja sanoin, et isä tykkää ja rakastaa sua.”* (Jaakko, R19) Tunteiden näyttäminen ja myös niistä puhuminen osana lämmintä perhe-elämää koettiin aineistomme vanhempien keskuudessa tärkeinä. Luonnollisesti perheissä myös riideltiin, mutta riidat kuvattiin tapana, jossa tunteita uskalletaan näyttää, vaikka tunteet olisivatkin negatiivisia.

Vanhemmat ja alkoholikasvatuksen jännitteet

Keskustelu alkoholista nuorten kanssa

Kokonaisuutena vanhempien alkoholikasvatus osoittautui jännitteiseksi ja ristiriitaiseksi kasvatuksen osa-alueeksi. Siihen kuului suoria, tiedotettuja toimintatapoja kuten keskustelua alkoholista sekä nuoren alkoholikokeilujen puntarointia ja kontrollointia. Samalla se sisälsi osin tiedostamattomia roolimalleja, esimerkiksi, kun oli kyse vanhempien omasta alkoholinkäytöstä.

Yksi alkoholikasvatuksen osa-alue, keskustelu alkoholista nuorten kanssa, oli vanhemmille suhteellisen ongelmaton. Vanhemmat kertoivat keskustelewansa nuorten kanssa alkoholista ja siihen liittyvistä faktoista, esimerkiksi sen vaaroista. Tosin pieni vähemmistö vanhemmista ei ollut keskustellut aiheesta millään tavoin lastensa kanssa. Alkoholikeskusteluja nuorten kanssa käyneet vanhemmat kokivat puhumisen vaivattomaksi ja avoimeksi ilmentäen keskustelewan perhekulttuurin käytäntöjä.

Tanja: [M]eillä on tosi pitkään jo puhuttu hirveen avoimesti ja selkeesti, että meillä ei lässytetä himassa ollenkaan. Että on puhuttu päihhteistä ja on ihan siis menty läpi alkoholia ja huumeita ja tupakkaa ja nuuskaa ja niitä ehkä ihan varottelun kautta sillä tavalla, että on puhuttu faktoista, että mitä voi tapahtua oikeesti, että myös siitä, että se voi olla ihan alussa kivaakin [...], mutta lopulta se saattaa nuorilla mennä siihen, että se ei ookaan enää kovin kivaa. (R14)

Neuvottelevuus ja tasavertaisuus, joita vanhemmat toteuttavat kasvatuksessa yleisesti, kuuluivat myös keskusteluun alkoholista. Vastaavasti THL:n Lapsiperhekyselyn (2012) vastauksista ilmeni, että äideistä noin kaksi kolmasosaa ja isistäkin yli puolet on keskustellut nuorten kanssa alkoholista ja sen riskeistä (6).

Myös vanhemmat, joilla oli ollut päihdeongelmia, kokivat alkoholikeskustelun nuorten kanssa avoimena. Aihe sai heidät usein kuitenkin ensin kertomaan, että he olivat puhuneet nuorille omasta päihdeongelmastaan. Lisäksi ongelmallisen päihteidenkäytön aikaan vanhemmat olivat saattaneet keskittyä salaamaan omaa ongelmaansa. Päihhteet olivat usein hallinneet heidän elämänsä muutoinkin niin, etteivät he olleet keskustelleet alkoholista lastensa kanssa.

Jari: [T]älleen alkoholistina, sitä ei halunnu ruveta kertomaan [alkoholista lapsille], kun ite oli semmosessa tilassa [...S]e nykyhetkinen keskustelu on siitä, miten lapset on kokenu minun alkoholinkäytön. (Y46)

Päihdeongelmaiset vanhemmat käsittivät aluksi haastattelussa oman taustansa vuoksi alkoholikeskustelun siis jossain määrin eri tavoin kuin muut vanhemmat.

Edellä esitelty avoin keskustelu alkoholista oli siis pääsääntö. Oli kuitenkin tilanteita, joissa avoimuudessa saattoi ilmetä säröjä. Yksi tällainen poikkeus oli tilanne, jossa vanhemman piti puntaroida, kertooko hän avoimesti lapselleen omasta nuoruudenaikaisesta alkoholinkäytöstään.

Heidi: Mun mielestä niiden ei tarvi tietää minkälainen mä oon ollu, kun mä oon ollu teini-ikänen, koska mä oon ollu aika perkeleellinen teini. Että mä en missään tapauksessa halua, että ne pystyis jotenkin vertaamaan tai vertais sitä, että teithän SÄKIN. Se ei kuulu niille, mun mielestä se ei oo vanhemman rooli, [että] lähetään vertailee kokemuksii. Mä tiedän minkälainen teini mä oon ollu ja siinä on yks syy miksi mä en halua, että mun lapset tekee samat virheet. (R17)

Nykyinen vanhempien sukupolvi saattoi haluta teini-ikäisten lastensa välttävän ne virheet, joita he itse olivat tehneet nuoruudessaan. He pelkäsivät, että omista kokemuksista kertominen vesittäisi yritykset pitää nuori erossa alkoholista.

Toinen poikkeus avoimeen keskusteluun ilmeni tilanteissa, joissa vanhempi oli keskustellut alkoholista nuoren kanssa, mutta vanhemmalta kyti silti epäilyksiä nuoren alkoholinkäytöstä tämän päinvastaisista vakuutteluista huolimatta. Tällöin epäsuorat kontrollin keinot saatettiin joissain tapauksissa ottaa käyttöön. Lapsia saatettiin valvoa salaa, jolloin jo rikottiin perhe-elämää muutoin luonnehtiva avoimuuden ja keskusteluun ihanne. Jotkut vanhemmat esimerkiksi seurasivat nuorta sosiaalisessa mediassa, jotta saisivat tämän kiinni, jos sinne ilmestyisi alkoholinkäyttöön viittaavia päivityksiä.

Jenna: Tiedän, että kaveripiirissä on käytetty alkoholia. Ja epäilen, että on tainnu muutaman oluen nauttia tämä meidän neitikin.

H: Mistä sä epäilet näin?

Jenna: Mä oon tämmönen neiti etsivä, et mä tutkin aina kaikki askit [AskFm] ja facebookit ja aina joku mokaa ja kirjottaa jotakin johonkin. Sieltä tehny tämmösen päätelmän. (R13)

Ylipäänsä vanhempien tavat suhtautua tilanteisiin, joissa nuoren alkoholinkäytön mahdollisuus oli ilmeinen, saivat aikaan ristiaallokkoa, jonka keskellä vanhemmat tasapainottelivat. Epäluottamus ja kontrolli saattoivat nostaa päätään, vaikka ajateltaisiinkin, ettei vanhemmuus voi olla kyttäämistä (7).

Oman alkoholinkäytön esimerkki

Vanhempien alkoholikasvatuksen taustalla vaikuttivat luonnollisesti vanhempien omat kokemukset ja suhde alkoholiin. Koska suurella osalla haastatelluista vanhemmista alkoholinkäyttö kuului omaan elämään, on kiinnostavaa tarkastella, miten vanhemmat näkivät oman esimerkkinsä vaikuttavan nuoren ohjaamiseen ja kasvattamiseen.

Vaikka nykyisin alkoholia käytetään valtaosassa perheistä, kaikki vanhemmat eivät yhdistäneet omaa alkoholinkäyttöään ja kotona näyttämäänsä esimerkkiä siihen, kuinka heidän nuorensa suhtautuivat juomiseen. Aiempi tutkimustieto kuitenkin viittaa siihen, että läheiset vanhempi-lapsisuhteet yhdistettynä vanhempien alkoholinkäytön seuraamiseen voivat jopa vahvistaa lasten alkoholinkäytön mallioppimista (3).

Osa vanhemmista ajatteli, ettei lasten kuuluisi nähdä lainkaan vanhempien alkoholinkäyttöä, ja he toteuttivat tätä periaatetta myös käytännössä. Enemmistö vanhemmista toisaalta ajatteli, että lapsi voi nähdä kohtuullista, ei-humalahakuista alkoholinkäyttöä aikuisten seurassa ja tämä voi olla hyvinkin asia. Tällöin vanhemmat katsoivat nuoren oppivan, että alkoholi voi kuulua esimerkiksi ruokapöytään tai sosiaaliseen elämään ilman humalahakuisuutta.

Aineistossamme vanhempien oma esimerkki siitä, kuinka alkoholia käytetään, kuitenkin vaihteli, ja osa nuorista oli saattanut todistaa myös vanhempien humalatilaa ja sen seurauksia.

Anna: On meidän lapset nähny, että me ollaan kumpikin oltu välillä enemmän ja vähemmän tuiterissa sillai. Ja käyty kavereilla kylässä, missä on sitte, jompi kumpi ollu kuitenkin aina kuskina. Tai enemmän minä.

H: Onks nää sitten niitä tilanteita, että selitätte mitä tarkoittaa alkoholi?

Anna: Lapset on tottuneet näkemään ihan pienestä pitäen, että joku on aina jonkinlaisessa maistissa valitettavasti. (R16)

Eräät päihdeongelmia kokeneet vanhemmat kertoivat suoraan, että oman juomisen esimerkki ennen raitistumista oli vaikuttanut lapseen hyvinkin negatiivisesti: ”*Se, että mä otin alkoholia, mä olin päihtyneenä välillä lasten kanssa kotona. [...] muistan kun poliisi haki mut pois, kun oltiin [kotikaupungissa] silloin.[...] Mä olin päihtyneenä ja sitten lapsi jäi itkemään [toisen vanhemman] syliin.*” (Y49)

Tuolloinkin perheen arkirutiinit olivat saattaneet enimmäkseen pyöriä, mutta vanhemmat kokivat harvoin olleensa aidosti läsnä lasten elämässä ja lapsen kasvattaminen oli voinut jäädä sivurooliin.

Aino: Joka päivä piti saada [päihteitä], hoidin normaalit askareet, kävin kaupassa ja olin lapsien kaa ulkona ja kaikki semmoset perusjutut. Ettei mitään poikkeevaa muuta, kuin että mä en ollu läsnä sen lapsen elämässä, että hoisin vaan rutiininomaisesti niitä. (P41)

Perhe-elämän ideaalina aineistomme vanhemmilla vaikutti olevan se, ettei lasten ja nuorten kuuluisi nähdä vanhempiaan humalassa, vaan vanhemman tehtävä on suojella lasta huonolta esimerkiksi. Kuitenkin käytännössä vanhemmat saattoivat toimia ihanteidensa vastaisesti. (7)

Suhtautuminen nuorten alkoholin maistamiseen ja humalajuomiseen

Vanhempien asenteet nuorten alkoholin maistamiseen esimerkiksi vanhempien seurassa on puolestaan alkoholikasvatuksen epäselvä, harmaa alue, joka jää nuorten omin päin tapahtuvien kokeilujen ja täydellisen alkoholinkäytön välttämisen väliin. Rajojen vetäminen näissä tilanteissa ei ollut vanhemmille arjessa kovin yksiselitteistä. Enemmistö vanhemmista ei hyväksynyt nuorten alkoholin maistamista, mutta poikkeuksiakin oli. Yksi sallivammista vanhemmista selittikin:

Jarno: Mä koitan kertoa kaiken mahdollisen asian etukäteen ite niille, ennen kuin ne kokee tai kuulee sen jostain muualta. Tarkoittaa myös sitä, että kyllä niille on tarjottu kuohuvaa. Esimerkiks kun [vanhempi lapsi] täytti 18, niin totta kai kyllä sitten tarjottiin [nuoremmalle lapsellekin], jos se halusi. [...] Elikkä on saanu kokee sitä jo kotona. (R12)

Näiden vanhempien mielestä kieltämistä toimivampi kasvatuksellinen ratkaisu oli antaa nuoren maistaa vanhemman valvovan silmän alla. Saman havaitsi Jenni Helenius (7) tutkimuksessaan alkoholiaiheisista vanhempainilloista, joissa vanhemmat perustelivat kotona tarjoamista muun muassa turvallisella tilanteella ja esimerkin näyttämällä.

Toisaalta vanhemmat tunnistivat sen, että heidän suhtautumisensa nuoren alkoholin maistamiseen saattoi muuttua:

Anne: Mä olin jotenkin aikasemmin, kun lapset oli vielä pieniä, että totta kai lapset voi maistaa mun viinilasillista, kun juodaan ruoan kans jotain. Mutta nykyään ei. (R14)

Kuinka vanhemmat sitten suhteuttivat kasvatuskäytäntönsä nuorten humalahakuiseen juomiseen? Olivatko asenteet nuorten juomiseen vain yksi kasvatussääntö muiden joukossa? Kuten olemme esitelleet, keskus-

telu alkoholista seurasi pääosin samanlaista neuvottelevuutta kuin muut, melko tasavertaisiksi nähtävät kasvatuskäytännöt. Alkoholin maistaminen puolestaan liikkui harmaalla alueella. Mutta siinä missä perhekulttuurilla muutoin luonnehti neuvottelevuus, vanhempien asenteet nuorten omiin humalahakuisiin alkoholikokeiluihin ja alkoholinkäyttöön olivat hyvin jyrkkiä ja ehdottoman kielteisiä.

Helmi: Mä suhtaudun ainakin kielteisesti, esim. mä en anna kotona maistaa ja nostaisin kauheen äläkän, jos rupeisivat juomaan [kodin ulkopuolella].

Oona: Ihan sama, mä en kans [hyväksy]. Mä tiedän, että asioita tapahtuu, mutta mä en ainakaan ite anna mahdollisuutta siihen, että semmosta pääsis tapahtuu, että sillä tavalla suhtaudun kans kielteisesti. Että kyllä sitä kerkee sitten täysikäsenä. (R11)

Kielteinen suhtautuminen näkyi siinä, etteivät vanhemmat hyväksyneet nuorten humalahakuista juomista ja he näkivät, että sitä tulee kontrolloida. Kodin ulkopuolella, kaveriporukassa tapahtuvan nuorten alkoholinkäytön vanhemmat näkivät ylipäänsä lipsahtavan helposti humalan puolelle, vaikka se alkaisikin maisteluna: *”Niin ja nuorella se on sitä kokeilua. Ja kun kokeillaan, niin voi mennä överiksi”* (Karin, R13). Vanhemmat jopa ennakoivat suomalaisessa alkoholikulttuurissa kasvavien nuorten alkoholinkäytön ja etenkin ensimmäisten kaveripiirissä tapahtuvien kokeilujen olevan lähes automaattisesti humalahakuisia: *”Ihan ku se ois joku luonnonlaki, että ensimmäisen kerran [...] sä oot turvoksissa jossakin. [...] Niin tää on tää kulttuuri täällä.”* (Maiju, R11). Tämä oletus nuorten alkoholinkäytön lähtökohtaisesta humalahakuisuudesta vahvisti vanhempien kielteistä suhtautumista. Kielteistä näkemystä myös perusteltiin lapsille, sillä liian tiukoista kielloista ilman perusteluja koettiin seuraavan uhmaa ja kapinaa (4). Sallivia vanhempia, jotka olivat antaneet lasten juoda kotona tai hiljaisesti hyväksyivät nuorten juomisen, oli vain pieni vähemmistö haastatelluista. *”Oon [...] sanonu, että jos on tarve kokeilla päihteitä, sitä kokeillaan kotona. Ei kylillä eikä nurkan takana. Koska mä haluan tietää, mitä hän juo. [...] Ja vaikka oli alaikäinen, niin ostin silti ne alkoholit hänelle [...]. Kohtuudella kylläkin.”* (Kaisu, R44)

Myös Lapsiperhekselyn (2012) tulokset kertovat vanhempien asenteista nuorten juomiseen: kyselyn kaikki vanhemmat suhtautuivat hyvin kielteisesti 12–14-vuotiaiden nuorten kokeiluihin, ja vain alle kymmenesosa olisi antanut 15–17-vuotiaan päättää itse alkoholinkäytöstään (6).

Jyrkistä asenteista huolimatta vanhemmat kokivat, että vanhempi-lapsisuhteen tulisi olla niin luottamuksellinen, että humalatilasta huolimatta lapsi uskaltaa tulla kotiin tai soittaa vanhemmalle tarvittaessa.

Mirva: [Olen sanonut, että] muistakaa, että kotia voi tulla [humalassa] ja kaveri voi tulla meille, että jos ei voi omaan kotiin mennä, että kyllä tänne on turvallista tulla.

[..]

Krista: [..][Nuori] tuli kotiin ja oli niin humalassa, käveli omaan huoneeseen. Mä, että kerrankin kello puol yheksän ja sä oot jo kotona, että tuupa syömään iltapalaa. Ja sitte se könyks hulluna humalassa sieltä ja itekin tajus, että se on humalassa siinä ja alko vähä naurattaa, että hyvää päivää. Ja että meepä vaan nukkumaan huono olo pois. Sitten keskusteltiin aamulla, että mikä on oikein ja mikä on väärin. [..] Ja kyllä mä tiiän, että nuoret kokeilee ihan varmasti joka ikinen. Ainut semmonen sanktio mikä oli, niin hän joutu sisaruksen hakemaan koulusta kaks viikkoa, että se nyt oli hänelle semmonen ns. rangaistus [..]. Ja on sen jälkeen sanonukin, että oli se aika hirveää, kun oli monta olutta sitte ottanu. (R13)

Vanhemmat kertoivat, että näissä tilanteissa he yrittävät välttää huutamista ja raivoamista ja ennemmin laittavat lapsen nukkumaan ja puhuvat hänen kanssaan järkevästi seuraavana päivänä. Avoimuus ja keskusteluyhteys olivat siis perhe-elämän ihanteita, joita pyrittiin toteuttamaan käytännössä näissä tilanteissa. Vaikka juominen nuoren omissa porukoissa kiellettiin, siitä ei välttämättä seurannut ankaria rangaistuksia, ja nuoren kiinni jääminen humalassa saattoi salassa hieman huvittaakin vanhempia. Neuvottelevuus ja kontrolli esiintyivät kiinnijäämistilanteissa tavallaan rinnakkain vanhempien käytännöissä. Vanhemmat kykenivät ymmärtämään nuorten juomiskokeiluja, vaikka eivät niitä hyväksyneetkään. Nuorten juomiskokeilut saatettiin myös nähdä lähes vääjäämättömänä osana nuoruusaikaa suomalaisessa alkoholikulttuurissa: ”*nuoret kokeilee ihan varmasti joka ikinen*”, kuten Krista muotoilee. Tästä huolimatta vanhemmat eivät nähneet turhina tavoitteita estää tai ainakin lykätä myöhemmäksi nuorten omia juomiskokeiluja. Tasapainoilu kasvatuseriaatteiden ja nuorten oman juomiskulttuurin välillä ei ollut yksiselitteistä: kielloista huolimatta vanhemmat tiesivät, että nuoriin voi kaveripiirissä kohdistua vertaispainetta ja että nuori voi itse olla kiinnostunut kokeiluista.

Kuitenkin tilanteessa, jossa nuori rikkoi alkoholiin liittyviä perheen sääntöjä, tapahtui jälleen hyppäys tasavertaisen perhekulttuurin ja läheisyyden ihanteeseen: lasta ei tunnetasolla hylätty, vaikka lapsi olisi ylittänyt luottamuksen rajoja, vaan hänet ”palautettiin” takaisin perheyhteyteen. Vanhemmille oli tärkeää, että keskusteluyhteys ja luottamuksellinen suhde nuoreen säilyivät.

Samoin ne tilanteet, joissa nuoret olivat joutuneet hankaluuksiin juomisensa vuoksi, olivat vanhemmille ristiriitaisia. Niissä vanhemmat saattoivat yrittää vuorotellen keskustelua, kontrollia tai lapsen tukemista ja suojelemista – tai yhdistelmää näistä kaikista.

H: Onks teillä kellään kokemuksia, että oma lapsi ois jääny kiinni?

Teemu: Meillä on. [..]oli semmonen vaihe, missä meni kyllä selvästi vääriin suuntaan. Se oli hyvin hyvin vaikeaa, siitä kääntää oikeaan suuntaan [..] Yritimme puhua hänelle ja laitoin kaikenlaiset estot ja puhuimme paljon siitä, mutta se vaan meni pahemmaksi ja pahemmaksi. [..]Kunnes lastensuojelu puuttui asiaan. (R16)

Vanhemmat näkivät kuitenkin lastensa sukupolven fiksumpana ja alkoholikielteisempänä kuin mitä oma sukupolvi oli ollut teini-iässä. He ajattelivat, että nykyään on hyväksyttävämpää olla juomatta nuorena ja että selvin päin olevia nuoria on aiempaa enemmän.

Kari: Siis nykynuoret osaa pitää hauskaa ilman alkoholia. Ne voi mennä, ne voi tehdä, eikä se alkoholi kuulu siihen millään tavalla. (R37)

Ristiriitojen keskelläkin vanhemmat saattoivat siis tuntee ylpeyttä teineistään ja heidän aiempiin sukupolviin verrattuna erilaisesta alkoholikulttuuristaan.

Nuorten suojelua

Useilla edellä esittelemillämme alkoholikasvatuksen osa-alueilla näkyi vanhempien tarve suojeella nuoriaan riskeiltä ja vaaroilta, mikä johti ristiriitoihin ja jännitteisiin. Erityisen kiintoisa tämä ristiriita oli jyrkän alkoholinkäytön kiellon mutta muuten yleensä neuvottelevan ja avoimen kasvatuksen välillä. Näytti siltä, että nuorten humalajuominen on oma erityinen saarekkeensa, johon muu perheen sisäinen suhdedynamiikka tai kasvatuskäytännöt eivät ulottuneet. Vanhemmat saattoivat tunnistaa tämän itsekin:

Karri: [A]lkoholi on mulla nimenomaan yks niitä aika ehdottomia juttuja. [..] Mut sitten mä muistan kun itse oon ollu punkkarinuori [..] Ja paljon semmosia elementtejä, mistä esimerkiks isäni ei pitäny ollenkaan. Ja mä [..] nuorena ajattelin, että musta ei ikinä tuu tommonen, kun musta tulee vanhempi, että mä ymmärrän ja tietysti hy-

väksyn monenlaisia asioita. Ja mä oon aika hyvin pystyny pitää siitä kiinni. Mut kyl mä sitten löydän itsessäni jotain semmosia, mitä itse pidin 15-vuotiaana kauheen vanhanaikaisena ajatuksina tai asenteina. Mä löydän just niitä itsessäni isänä, et joissain asioissa on semmosta vahvaa ohjausta ja joissain on enemmän ymmärtämistä ja joustoo tavallaan. (R17)

Vanhempia yhdisti keskenään hyvin samanlainen ajatuskulku: nuoren humalahakuisesta juomisesta ei neuvotella, ei jousteta, eikä tasavertaisen perhekulttuurin idea päde, kun on kyse alaikäisen juomisesta. Tällöin siirryttiin kieltävään logiikkaan. Jos nuori kuitenkin jäi juomisesta kiinni, hänelle osoitettiin ymmärrystä, ja neuvottelevuuden ja tunnesuhteen logiikka palautui.

Nuoren alkoholinkäyttö edusti vanhemmille vaaroja ja riskejä, joiden alaiseksi teini-ikäinen joutuu maailmalla omin päin kokeiluja tehdesään. Siksi juuri tässä ilmeni vahvimmillaan vanhempien tarve suojella lasta ja pitää hänet turvassa. Huoli ja pelko siitä, mitä lapselle voi tapahtua alkoholin vaikutuksen alaisena sai Reetan sanomaan: *”Ja vanhemmuushan siihen kans vaikuttaa, että tietenkkin sitä omaansa haluaa suojella.* (R12) Kun lapsi lähestyi täysi-ikäisyyttä tai ylittää sen, vanhemman keinot kävivät rajallisiksi: *”Siis mua on vaivannu pitkään se, että mä en pysty kumpaakaan enää suojeleen.”* (Hanna, P43)

Päihdeongelmia itse kokeneet vanhemmat saattoivat ajoittain olla tässä jopa muita vanhempia ehdottomampia, sillä he olivat omakohtaisesti kokeneet, mitä ongelmalliseksi päässeestä päihteiden käytöstä voi seurata. Alkoholi oli näiden vanhempien näkemyksissä samalla vaara lapsen kehitykselle: *”[S]e vaikuttaa varmasti siihen [nuoren] kehitykseen. Kaikissa puolin, niin henkisesti kun fyysisesti.”* (Lassi, Y46) Lisäksi humalassa nuori on haavoittuva ja harkintakyvytön: *”Sit kun siinä on nää muutkin vaarat. Että tapahtuu, on väkivaltaa. Ryöstetään, voi itte aiheuttaa jonkun onnettomuuden. Tai jos ajaa vaikka jollain menopelillä humalassa.”* (Leena, R15)

Jo kuvaamamme ristiriidat kertovat siitä, että alkoholinkäyttöön liitettiin vahvoja jännitteitä ja moraalista latausta (28), ja voidaan ajatella, että jännitteiden aiheuttajana oli ennen kaikkea nuoren *humala*, johon vanhemmat lähes automaattisesti olettivat nuorten alkoholinkäytön tähtäävän. Silti vanhemmat mielsivät alkoholinkäytön jo pienemmässä määrin olevan riski nuorelle.

Useat muut kasvatukseen ja sääntöihin liittyvät aiheet perheissä voidaan hahmottaa liukuvalla jatkumolle *normaali – ei-normaali* tai *hyväksyttävä – ei-hyväksyttävä*, jolloin nuoren vapaus päättää omista asioistaan kasvoi asteittain nuoren varttuessa ja jolloin vanhemmat määrittivät

nuoren käytöstä ja sääntörikkomuksia jossakin näiden ääripäiden välillä. Sen sijaan nuorten humalajuomista koskevissa asenteissa ei liikuttu jatkumolla, vaan oltiin lähes automaattisesti negatiivisessa ääripäässä.

Lisäksi vanhemmat pohtivat perhekulttuurin merkitystä kun nuori on irtaantumassa perheestä. Tässäkin suojelemisen tarve oli ilmeinen:

Mari: Se on jännä, kun aattelee, että silloin kun itte on ollu nuori, niin on muka ollu niin paljon aikuisempi kun oma lapsi. Ja mä oon itte sen ikäsenä kun tää esikoinen on, niin ollu kuukauden ulkomailla leirillä ja menny tuolla. Ja mä en meidän poikaa, se lähtee riparille, mähän oon ihan, et viikoks, ja miten se siellä [pärjää], ja ”lataa nyt puhelinta”. (naurua) (R14)

Omat lapset saattoivat varhaisen irtaantumisen sijasta pysyä pidempään perheen parissa ja perheeseen kiinnittyneenä. Asenteissa nuorten varhaiseen irtaantumiseen ja itsenäistymiseen, kuten vanhempien asenteissa nuorten juomiseen, oli myös luultavasti kyse perspektiivin muutoksesta eli vanhemman rooliin kuuluvasta tarkkaavaisesta riskien tiedostamisesta (29).

Lasten pitäminen perheen piirissä lienee myös kytköksissä laajempiin muutoksiin perheen merkityksen kasvussa (17). Esimerkiksi lapsiperheiden ajankäyttöä selvittänyt tutkimus (30) kertoo, että parinkymmenen viime vuoden aikana lasten kanssa vietetty aika perheissä on lisääntynyt myös teini-ikäisten nuorten vanhemmilla. Samalla vanhemmat arvostavat hetkiä, jolloin perhe on koossa, ja perheen aika, läheisyys ja tunnesävy korostuvat: ”Se yhdessäolo, se läheisyys on se juttu”.

Perhesiteiden korostuminen

Neuvottelevuus, keskustelevuus ja tasavertaisuus luonnehtivat vanhempien näkemyksiä perhe-elämästä ja kasvatuksesta. Tunnesuhteella ja vanhempien läsnäololla oli lisäksi tärkeä paikka perheiden arjen vuorovaikutuksessa ja ihanteissa. Tällainen kuuntelevuus, läsnäolo sekä asioista sopiminen ja neuvottelu ovat nykyperheiden kasvatussuhteen ja perhekulttuurin ihanteita, joihin myös esimerkiksi ehkäisevässä päihdetyössä rohkaistaan vanhempia (7).

Samalla vanhempien alkoholikasvatus sisälsi toistuvasti jännitteitä ja ristiriitoja. Käsittelimme edellä alkoholikasvatuksen osa-alueina vanhempien alkoholikeskustelua nuorten kanssa, vanhempien oman alkoholinkäytön esimerkkiä sekä heidän asenteitaan nuorten alkoholin maistamiseen ja humalajuomiseen. *Alkoholikeskustelu* oli vanhemmil-

le suhteellisen ongelmatonta, mutta monessa muussa kohtaa ihanteet ja käytännössä eletty arki eivät aina kohdanneet. Esimerkiksi *vanhemman oman alkoholinkäytön malli* oli esimerkki, joka kiteytti alkoholiteemaan liittyvän ristiriitaisuuden sekä ihanteiden ja käytäntöjen eron. *Suhtautuminen nuorten alkoholin maistamiseen* puolestaan ei ollut vanhemmille yksiselitteistä vaan liikkui harmaalla alueella. Edellä mainituista poiketen *suhtautuminen nuorten humalajuomiseen* oli erityinen, muusta tasavertaisuudesta erillinen alueensa, jota koskivat huomattavasti tiukemmat säännöt ja erilainen logiikka kuin muuta (alkoholi)kasvatusta. Sen sijaan *nuorten kiinnijäämistien* kohdalla vanhemmat korostivat jälleen perheiden keskustelevuutta ja läheistä tunnesuhdetta. Jännitteitä syntyi vanhempien tarpeesta suojella lapsiaan riskeiltä ja vaaroilta. Tämä aiheutti ristiaallokkoa. Vanhempien on kuitenkin tehtävä linjanvetoja myös näissä kiperissä paikoissa. Johtopäätöksemme on, että useat vanhempien alkoholia koskevista kasvatuksellisista ratkaisuista ja jännitteistä kumpuavat paitsi tarpeesta suojella lasta myös tarpeesta pitää hänet osana perheyhteisöä. Arvelemme, että tällainen perhekulttuurin vahvistava tendenssi voi näkyä myös lisääntyvänä vanhempien ja nuorten yhteisymmärryksenä perheen säännöistä, esimerkiksi alkoholikasvatuksesta (28, 31).

Tutkimuksemme tulokset avaavat uudella ja kiinnostavalla tavalla vanhempien alkoholikasvatusta, sen ambivalensseja ja kytköksiä laajempaan perhekulttuuriin. Perheissä on kasvatuksellisten jännitteiden keskelläkin nähtävissä perhesiteiden merkityksen korostuminen: perheeseen ladataan merkityksiä keskustelevuudesta, tasavertaisuudesta, vanhempien ja lasten välisestä läheisyydestä sekä tunnesiteistä (17, 25). Alaikäisten juomisen laskeva trendi (1, 32, 33) osuu ajankohtaan, jota luonnehtii vahvistunut perhekulttuurin imu. Luonnollisestikaan emme voi sanoa, että vahvistuva perhekulttuuri olisi syy tai seuraus kyseiselle ilmiölle. On kuitenkin kiinnostavaa pohtia, millaisia muutoksia perhe- ja kasvatuskulttuurissa ja toisaalta alaikäisten juomiskulttuurissa yhteiskunnassamme tapahtuu suunnilleen samanaikaisesti.

Julkisessa keskustelussa on viime vuosina ollut vahvasti esillä huoli nuorten syrjäytymisestä ja pahoinvoinnista. ”Riskiyhteiskunnassa” lasten ja nuorten elämä nähdään erilaisten pelkojen ja uhkien valossa. Tietyillä mittareilla lasten elämä on aiempaa turvallisempaa, mutta riskitietoisuus, mahdollisten riskien kontrollointi ja niiltä suojautuminen lankeavat yhä enemmän vanhempien ja perheen vastuulle. (24, 34–37.) Perheet voidaan siten nähdä nyky-yhteiskunnassa myös entistä yksityisempinä ja tämän myötä aiempaa haavoittuvaisempina. On varsin mahdollista, että riskipuheen myötä vanhemmat voivat tuntea korostunutta vastuuta ja samalla kasvavia jännitteitä pohtiessaan kasvatuksellisia valintoja, jotka estävät nuoren altistumisen väärille elämänratkaisuille. Alkoholi edustaa

tässä yhtä keskeistä riskiä. Perhe- ja kasvatuskulttuurin ja toimivan vuorovaikutuksen keinoin nuori voidaan pyrkiä pitämään turvassa riskeiltä, kuten alkoholin vaaroilta, mutta samalla nuorelle annetaan eväitä omien valintojen tueksi. (4, 17, 24, 35.) Teini-ikänsä elävät nuoret varttuvat alkoholikulttuuriin näillä merkityksillä ladatuissa perheissä.

Tämä luku perustuu Yhteiskuntapolitiikka-lehdessä julkaistuun artikkeliin Pirskanen Henna, Simonen Jenni – Kataja Kati – Holmila Marja – Tigerstedt Christoffer 2016: Vanhemmat ristiaallokossa. Ambivalentti alkoholikasvatus ja perhekulttuuri. Yhteiskuntapolitiikka 81: 2, 138–149.

LÄHTEET

- 1 Raitasalo, Kirsimarja – Huhtanen, Petri – Miekkala, Mari 2015: Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2015. ESPAD-tutkimusten tulokset. Raportti 19/2015. THL, Helsinki.
- 2 Bryant, Carol – McDermott, Robert – Zapata, Lauren – Forthofer, Melinda – McCormack Brown, Kelli – Cheney, Rebecca – Eaton, Denice – Calkins, Susan – Hogeboom, David 2006: Using mixed methods to examine parental influence on youth alcohol use. *American Journal of Health Education* 37: 6, 322–36.
- 3 Valentine, Gill – Jayne, Mark – Gould, Myles 2014: The proximity effect: the role of the affective space of family life in shaping children’s knowledge about alcohol and its social and health implications. *Childhood* 21: 1, 103–18.
- 4 Valentine, Gill – Jayne, Mark – Gould, Myles 2012: Do as I say, not as I do: the affective space of family life and the generational transmission of drinking cultures. *Environment and Planning* 44: 4, 776–92.
- 5 Østergaard, Jeanette 2009: Learning to become an alcohol user: Adolescents taking risks and parents living in uncertainty. *Addiction research and theory* 17: 1, 30–53.
- 6 Raitasalo, Kirsimarja – Holmila, Marja 2014: Alkoholinkäyttötapojen periytyminen ja vanhempien kasvatuskäytännöt. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula – Sakari Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi*. Teema 21. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki, 196–208.
- 7 Helenius, Jenni 2013: Alkoholiaiheinen vanhempainilta – Sosiaalipedagoginen interventio? *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 14, 91–117.
- 8 Ennett, Susan – Jackson, Christine – Bowling, Michael – Dickinson, Denise 2013: Parental socialization and children’s susceptibility to alcohol use initiation. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs* 74: 5, 694–702.
- 9 Ryan, Siobhan – Jorm, Anthony – Lubman, Dan 2010: Parenting factors associated with reduced adolescent alcohol use: a systematic review of longitudinal studies. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry* 44: 9, 774–83.
- 10 Van der Vorst, Haske –, Engels, Rutger – Meeus, Wim – Dekovic, Maja – Van Leeuwe, Jan 2005: The role of alcohol-specific socialisation in adolescents’ drinking behavior. *Addiction* 100: 10, 1464–7.
- 11 Visser, Leenke – de Winter, Andrea – Reijneveld, Sijmen 2012: The parent-child relationship and adolescent alcohol use. A systematic review of longitudinal studies. *BMC Public Health* 12: 1, 886.
- 12 Beck, Ulrich 1997: Democratization of the family. *Childhood* 4: 2, 151–68.
- 13 Giddens, Anthony 1995: Elämä ja jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Ulrich Beck – Anthony

- Giddens – Scott Lash (toim.): Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio. Suomentanut Leevi Lehto. Vastapaino, Tampere, 83–152.
- 14 Giddens, Anthony 1992: The transformation of intimacy. Sexuality, love and eroticism in modern societies. Polity Press, Cambridge.
  - 15 Forsberg, Hannele 2003: Hajottavat ja koossapitävät tunteet. Teoksessa Hannele Forsberg – Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jalanjäljillä. Gaudeamus, Helsinki, 86–102.
  - 16 Stacey, Judith 1996: In the name of the family. Rethinking family values in the postmodern age. Beacon Press, Boston.
  - 17 Jallinoja, Riitta 2006: Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä. Gaudeamus, Helsinki.
  - 18 Nätkin, Ritva 2003: Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Hannele Forsberg – Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jalanjäljillä. Gaudeamus, Helsinki, 16–38.
  - 19 Morgan, David 2011: Rethinking family practices. Palgrave Macmillan, Houndmills, Basingstoke & Hampshire.
  - 20 Morgan, David 1996: Family connections. An introduction to family studies. Palgrave Macmillan, Houndmills, Basingstoke & Hampshire.
  - 21 Huttunen, Jouko 2011: Isänä olemisen uudet suunnat. PS-kustannus, Jyväskylä.
  - 22 Mäkelä, Pia – Mustonen, Heli – Huhntanen, Petri 2010: Miten Suomi juo? Alkoholikäyttötapojen muutokset 1968–2008. Teoksessa Pia Mäkelä – Heli Mustonen – Christoffer Tigerstedt (toim.) Suomi juo. Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2008. THL, Helsinki, 39–54.
  - 23 Satka, Mirja – Moilanen, Johanna 2004: Lasten mukaan ottamisen ja poissulkemisen paikat – suomalaisten sukupolvisuhteiden siirtymät ja lasten asema. Teoksessa Tuula Helne – Sakari Hänninen – Jouko Karjalainen (toim.) Seis yhteiskunta – tahdon sisään! SoPhi, Jyväskylä, 125–48.
  - 24 Lee, Nick 2001: Childhood and Society. Growing Up in an Age of Uncertainty. Open University Press, Buckingham.
  - 25 Hoikkala, Tommi 1993: Katoaako kasvatatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Gaudeamus, Helsinki.
  - 26 Baumrind, Diane 1966: Effects of authoritative parental control on child behavior. Child development 37: 4, 887–907.
  - 27 Gabb, Jacqui 2010: Researching Intimacy in Families. Palgrave Macmillan, Houndmills, Basingstoke & Hampshire.
  - 28 Simonen, Jenni – Kataja, Kati – Pirskanen, Henna – Holmila, Marja – Tigerstedt, Christoffer 2015: Luottamista ja harhauttamista. Vanhempien ja lasten alkoholinkäyttöä koskeva vuorovaikutus nuorten kuvaamana. Yhteiskuntapolitiikka 80:4, 365–76.
  - 29 Rolando, Sara – Beccaria, Franca – Petrilli, Enrico – Prina, Franco 2014: Adults' views of young people's drinking in Italy: An explorative qualitative research. Drugs: Education, Prevention and Policy 21: 5, 388–97.
  - 30 Miettinen, Anneli – Rotkirch, Anna 2012: Yhteistä aikaa etsimässä. Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla. Perhebarometri. Katsauksia E42/2012. Väestötutkimuslaitos. Väestöliitto, Helsinki.
  - 31 Øia, Tormod – Vestel, Viggo 2014: Generasjonskløfta som forsvant. Et ungdomsbilde i endring. Tidsskrift for ungdomsforskning 14: 1, 99–133.
  - 32 Kinnunen, Jaana – Lindfors, Pirjo – Pere, Lasse – Ollila, Hanna – Samposalo, Hanna – Rimpelä, Arja 2013: Nuorten terveystapatutkimus 2013. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteen käyttö 1977–2013. Sosiaali- ja terveystieteiden raportteja ja muistioita 2013:16. STM, Helsinki, 68–70.
  - 33 Lintonen, Tomi – Mäkelä, Pia – Härkönen, Janne – Raitasalo, Kirsimarja 2015: Tulevat sukupolvet eivät ole raitistumassa. Yhteiskuntapolitiikka 80: 1, 46–53.
  - 34 Harrikari, Timo 2008: Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 87. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, Helsinki.
  - 35 Rasmussen, Kim 2004: Places for children – Children's Places. Childhood 11: 2, 155–73.
  - 36 Faircloth, Charlotte – Lee, Ellie 2010: Introduction: "Changing parenting culture". Sociological Research Online 15: 4.
  - 37 Lasten kuolemat. Tutkintaselostus Y2012-S1. Onnettomuustutkintakeskus, 2014.